

betre kjeldemateriale og større lokalt særpreg når det gjeld kvinneklede enn mannsklede, virkar vektlegginga skeiv.

Men hovudinntrykket av boka er godt. Ragnhild Bleken Rusten arbeidde med draktskikk i ulike område på Austlandet over lang tid, og fekk etter kvart ein omfattande kunnskap. Det er ei lukke for alle draktinteresserte at materialet frå Gudbrandsdalen kom ut i bokform. Det er synd at forfattern sjølv ikkje fekk sjå boka ferdig. Når fyrst så skulle vera, er det godt at Maihaugen har gjort den store jobben det er å ta over eit bokmanuskript og redigere og gjera det klart for utgiving. Dei har kommi godt frå den jobben, og eg gler meg til dei eventuelt får publisert materialet om det gamle draktsølvet og om Gudbrandsdals-bunadene.

Anne Eriksen og Anne Stensvold 2002. *Maria-kult og helgendyrkelse i moderne katolisisme*. Pax, Oslo. 384 sider. Illustrert.

Anmeldt av Ingvild Sælid Gilhus

”Hvordan er det mulig å tro på mirakler i dag? Hvilke holdninger og verdier er helgener uttrykk for, og hvilket menneskesyn symboliserer jomfru Maria?” Slik begynner en ny bok om moderne katolsk religiøsitet. Boken er et samarbeidsprosjekt mellom folkloristen Anne Eriksen og religionshistorikeren Anne Stensvold. Noe av målsettingen har vært å analysere folkelig religiøsitet og endringer i fromhetsformer på 1800- og 1900-tallet. Boken bygger på et vell av primærmateriale, hovedsakelig fra Italia, men også fra Frankrike. Forfatterne har besøkt kirker og pilegrimsmål, deltatt på messer og vekkelsesmøter, pratet med folk og studert tekster og bilder. Noe av det fargerike billedmaterialet er presentert i boken.

At dette er et samarbeidsprosjekt er i seg selv spennende: Folklorister har ikke pleid å beskjeftige seg med religion, og religionshistorikere er ofte mer opptatt av fortiden og det som skjer på fjerntliggende steder enn av det som foregår i Europa i dag. Man har derfor en følelse av at to spesialister har strukket sine kompetanser på måter som ikke bare er berikende for leserne, men også for de to fagene. Samarbeidet har hatt klare synergieffekter og gitt en rik tekst.

Boken innledes med nyttige teoretiske betraktninger og diskusjoner av bokens gjennomgående perspektiver, for eksempel forholdet mellom tradisjon og tradisjonalisering og mellom folkelig og offisiell religion. I kapittel to får leseren en gjennomgang av pavene i de siste to hundre årene. De resterende kapitlene er konsentrert om religiøse fenomener som står sentralt i dagens katolisisme, nemlig billedkult, Mariafromhet og helgendyrkelse. Forfatterne problematiserer hvilke helgener de har trukket frem, og at de kunne ha tatt opp andre enn de har gjort. Det kunne de sikkert. Men de helgenkultene som Eriksen/Stensvold har trukket frem er sentrale, slik som kultene knyttet til for eksempel Padre Pio, Bernadette av Lourdes og Fatima. Poenget er i tillegg at analysen av disse helgenene brukes til å si noe mer allment om den religiøse utfoldelsen og dens betydninger.

I den forbindelse må maktperspektivet som forfatterne anlegger på helgenkulten fremheves. Et poeng er at kirkens maktelite har hatt nytte av de folkelige helgenfortellingene og tilhørende kulter fordi de har fungert som en motvekt mot det nittende og tyvende århundrets sekulære ideologier. Samtidig anerkjennes den religiøse egenverdi slike fortellinger og fromhetspraksiser har for alle lag i kirken. Ved å legge vekt på samspillet mellom maktspråk og personlig

fromhet unngår forfatterne å henfalle til reduksjonisme. Tvert imot gir de et innblikk i den kompleksiteten som en livskraftig religion må være preget av – nettopp for å fortsette å være livskraftig. I den sammenheng er det også interessant hvordan det påvises en tydelig tendens til å ”forvandle spørsmål om politikk til spørsmål om religion.” (s. 336). Innenfor et katolsk univers løftes kampen mot kommunismen inn i en religiøs dimensjon og får apokalyptiske konsekvenser.

Et viktig perspektiv i boken er det historiske. Nåtidens praksis tolkes systematisk i forhold til en historisk utvikling. Men det er det kortere historiske perspektiv som trekkes frem, det lange historiske løpet blir mer utydelig. Det spørres om ikke den moderne helgendyrkelsen så vel som Mariakulten hadde fått en enda bedre klangbunn ved også å ha blitt betraktet i forhold til senantikken da grunnlaget for disse kultformene ble lagt. Og selv om det nittende og tyvende århundres dogmer om for eksempel pavens ufeilbarlighet og Marias ubesmittede unnfangelse utvilsomt er viktige for å forstå moderne katolisisme, kunne også det dogmatiske i større grad vært sett i forhold til kristendommens totusenårige historie.

Mot en slik kritikk kan innvendes at boken nettopp er ute etter de nye fromhetsformene som oppstod i det nittende og tyvende århundre – de fleste dreier seg om nyskapinger fra ca. 1850 til 1950. Likevel kunne den historiske dimensjonen ha vært gjort bredere. En bredere historisk dimensjon ville nemlig også ha gitt et komparativt tilleggsmoment – kanskje ville samspillet mellom kontinuitet og endring ha kommet enda tydeligere frem?

Det som likevel er mest fremtredende ved ”Maria-kult og helgendyrkelse i moderne katolisisme” er hvor rik denne

boken er på kunnskaper og innsikter. Den er dessuten spennende å lese – noen ganger rent ut sprudler den. Den er dessuten en aktuell bok. Variasjoner av Mariadyrkelse og prosedyrer for helgenkåring burde i dag interessere mer enn de få. Tatt i betraktning hvor mange som har reist i Italia og Frankrike, vært i kirker og til messer og som har skaffet seg overflatekunnskaper om fenomenet moderne katolisisme, må denne boken være et skattkammer. Så ved siden av sine åpenbare vitenskapelige kvaliteteter, som spenner fra spesialisert fagteori til innsikt i mangfoldet av en moderne religion, har denne boken meget å tilføre mange flere enn forskere.

Truls Gjefsen 2001. *Peter Christen Asbjørnsen – diger og folkesal*. Andresen & Butenschøn. Oslo. 487 sider. Illustrert.

Anmeldt av Erik Henning Edvardsen

Det er en omfangsrik biografi Truls Gjefsen har forfattet om eventyrfortelleren og naturvitenskapsmannen Peter Christen Asbjørnsen. Biografen har vært en flittig leser og samler av store og små skrifter om Asbjørnsen, og står trygt på skuldrene av tidligere biografier som Alfred Sinding-Larsen (1872, på fransk i 1873), Hans Hansen (1944) og Knut Liestøl (1949, gjenutgitt i 1984).

Gjefsen har også kunnet trekket veksler på mengder av anekdotiske og biografiske skisser, f.eks. Henrik Jæger (1885), Ole Andreas Øverland (1902), Moltke Moe (1915), Anders Krogvig (1915), Antonie Løchen (1926), Øyvind Ribsskog (1966), Rudolf Lindboe (1997) og Olav Bø (1997). Hva er så nytt og originalt hos Gjefsen? Egentlig ikke så mye. Her er det sammenstillingen av det enorme litteraturtilfanget som teller. Flere av skribentene har hatt til